

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Brevis Institvtio De Salvtari Poenitentia Peccatoris

Viexmont, Claude de

Coloniae Agr., 1725

VD18 1361598X

Secvnda Pars De Restitvtione Facienda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-50113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-50113)

INSTITVTIONIS PARAENETICAE

AD

POENITENTIAM

SECVNDATA PARS,

DE

RESTITVTIONE FACIENDA,
QVOD NON DIMITTITVR PEG-
CATVM, NISI RESTITVATVR
ABLATVM.

CAPVT PRIMVM.

De Resti-
tutione
facienda
à quolibet.

iudicii fi-
nalis sen-
tentia.

Matth. 25.
Luc. 10.

Secundo, non vis proximo sa-
tisfacere, nec alienum, quod
detines, restituere, dicisque:
quia diues sum & locupleta-
tus, & nullius egeo. R. Ne-
scis frater charissime, quia mi-
ser es, miserabilis & pauper, & cæcus & nudus.
Considera, quod si Deus in finali iudicio iis,
qui sua pauperibus non erogauerint, cum
tanta ira dicturus est: Discedite à me maledi-
cti in ignem æternum, qui paratus est diabolo
& angelis eius: esuriui, & non dedistis mihi
manducare: sitiui, & non dedistis mihi po-
tum:

INSTITVT. AD POENITENTIAM. 43

tum: hospes eram, & non collegistis me: nudus eram, & non operuistis me: infirmus eram & in carcere, & non visitastis me. Cum quanta putas ira dicturus est: Esuciui & sitiui, vos autem cibum & potum meum abstulistis: nudus eram, & si quid mihi supererat, detra-xistis. De diuite illo epulone in Euangelio non legitur quòd iniuste bona acquisierit, sed tantum quòd immoderate & infructuose pro-priis vsus fuerit: & tamen in gehennæ igni-bus punitur, & guttam aquæ postulat, nec ex-auditur. Tu verò qui multa iniuste acquisi- uisti, quo modo saluaberis? nonne plus illo damnaberis? hinc collige, quanta damnatione plectendus es, qui rapuisti aliena, si tanta ani- maduersione feriuntur, qui indiscrete tenuerunt sua, perpende, ad quam dura te obliget res ra- pta, si illos tali subiicit pœnæ res propria non tradita: quid mereberis pro illata alteri iniuria, si tanta animaduersione digna est charitas, non impensa? Si damnandus est sui detentor, quam spem habeas alieni raptor? Si sterilitas in i- gnem mittitur, rapina quid merebitur? Si iu- dicium illi fiet sine misericordia, qui non fe- cerit misericordiam, quale tibi iudicium fiet, qui fecisti & rapinam? qui pauperibus aufers, quibus dare teneris, & qui de multorum spoliis vnus tegeris? in cuius delicias fames transit pauperum, & vnde illi esuriunt, tu sa- ginas ventrem tuum? Oppressi pauperes ad Dominum clamant in te vindictam, quibus fortis & zelotes Dominus retribuet vltionem.

Ve.

Propria in fructuose retinere ma- lum.

Augustinus. Si in ignem mittitur, qui non dedit rem pro- priam, vbi putas mit- tendus erit, qui inuasit rem alie- nam? Si cum Diabo- lo ardet, qui nudum non vestiuit, vbi putas arturus est qui expo- liauit?

Aliena non restituere pessimum est.

August.

Remota iu- stitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia?

Veniet, veniet Dominus, & non tardabit, & in tempore vindictæ disperdet te.

Anima est
valde pre-
tiosa.

Omnis ani-
ma aut
Christi
Sponsa, aut
diaboli ad-
ultera est.

Alienum
rapiens, per-
dit seipsum.

Esaiæ 33.
Morientes
omnia re-
linquimus.
Job. 20.

Corpori quidem tuo aut etiam amici tui si grauis quispiam morbus euenerit, eius incolumitatem omnibus ferè tuis bonis velles redemisse: nunc verò tua ipsius anima in æternam damnationem corrui, & pro salute eius tantillum alieni quod detines non vis restituere? Verè teipsum vili vendis, qui pro re aliena animam tuam perdis: non bene pro toto libertas venditur auro. Pecuniam pretiosiorrem facis quàm teipsum, cuius taxari non potest pretium. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis: & pretiosiorrem existimas pecuniarum congregationem, quam in sanguine Christi animæ tuæ redemptionem? Dum enim alienum rapis, tunc à diabolo raperis, & quamdiu id detines, à diabolo detineris. Retines aurum, & perdis cælum: iniuste rem detines alienam, & iuste caelestem tuam amittis hæreditatem: iniustum quidem lucrum, sed iustum damnum: lucrum in arca, damnum in conscientia: pereat mundi lucrum, per quod fit animæ damnum. Quid tibi proderit, si vniuersum mundum lucreris, animæ verò tuæ detrimentum patiaris? quid proderit, si totum quod extra te est congregas, & hoc ipsum, quod es, damnas? Væ qui alios prædaris, nonne dum consummaueris prædationem, deprædaberis? diuitias quas deuorasti, euomes, & de ventre tuo extrahet eas Deus. Cùm in morte dormieris, nihil tecum auferes: aperies oculos tuos, & nihil in-

ue-

uenies. Nudus in mundum venisti, nudus de mundo recedes: diuitiæ nec tecum sunt natæ, nec tecum sunt transituræ. Nam velut dum diuitis cuiuspiam accumbis mensæ, multa vasa aurea & argentea apponuntur, quorum tantummodo vsum habes: quæ si præ stultitia tua esse existimares, & tecum auferre velles: id non permettereris, sed forsitan vt fur in carcerem detrudereris. Ita & tu nihil in mundum intulisti, nec quidquam inde poteris auferre: inops natus es in hac vita, inops recedes de hac vita. In mortis articulo, tua in tres partes diuidentur: corpus quod tam sedulo curas, dabitur vermibus: anima, de qua postrema tibi cura est, rapietur à dæmonibus: bona temporalia (quæ ex scelere & iniustitia congregas) relinquentur hæredibus: aut ingratissimis, aut prodigis, qui laboribus tuis, imò iniustitia tua fruuntur, & pro iis in gehennæ torquere tormentis, dum ipsi interim erunt in voluptatum deliciis, hic tuis fruuntur bonis, dum in inferno summis excruciare malis: de adepta hæreditate tua gaudebunt, de qua iniuste acquisita in æternum dolebis, hic ridebunt, illic interim flebis. Futuri tamen sunt etiam illi in tormentis tibi consortes, nisi ea, quæ per te ablata nouerunt, restituant; ex eorum in pœnis consortio nulla tibi erit consolatio, sed quia iis fuisti causa damnationis, pro eorum damnatione amplius damnaberis. Vis hæredibus tuis tibi charissimis damnationis author esse, & ex eorum damnatione damnationem tuam augere? si tui non te miseret,

falsè

Iob 27.
Diuitiæ in morte relinquuntur.
Chryso-
stomus de diuitiis.

Omnia bona mundi triplex interitus tollit, aut ex seipsis veterascunt, aut luxu Dominorum suorum consumuntur, aut extraneis dolore vel violentia, vel calumnia diripiuntur.
Similitudo valde pulchra.

Nostra bona in tres partes morituri diuidimus.
Hæredes de bonis auarè delicias.
Hæredum damnatio pro iniusta hæreditate.

Hæredes vel
amici no-
lunt simili-
ter restituere,
quæ iniuste
acceperunt à suis.
Hæredum
ingratitude.

saltem longæ posteritatis tuæ miserere, & nati natorum, & qui nascentur ab illis, damnabuntur, nisi alienum cognitum tale, abs te quasi per manus traditum restituant, sed quâ fieri poterit, vt quod à maioribus suis acceperint, post tot annos restituere velint, cum tu totius mali author, id nolis restituere, cuius fuisti raptor? fortè tantum diligent ea bona, quæ ipsis reliqueris, quantum & tu ea prius dilexeris, si per eorum restitutionem è pœnis deberes euadere, ne sic quidem ea vellent restituere, nec mirum, si alii ea plus diligent, quàm alterius animam, cum & tu ea plus diligas quàm animam tuam.

Raptorum
mors præ-
matura.

Raptorum
pœna &
cruciatus.

Quot tibi similes ditari in hoc mundo conati sunt, & tamen in adeptis diuitiis diu manere nequiuerunt? quibus repentina mors repente & simul abstulit, quidquid eorum nequitia nec repente nec simul congregauit: qui non solum rapta hic reliquerunt, sed etiam ad Dei iudicium causas rapinæ detulerunt: reliquerunt diuitias malè acquisite & inuenerunt pœnas non quæsitæ: eorum corpora in sepulchro corroduntur à vermibus, & animæ in inferno torquentur à dæmonibus. Sic & tu multa iniuste acquisita apud te detines, quæ quoniam breui morieris, forsitan non expendes: tamen de iis reddes Deo rationem, tandemque æternam subibis damnationem: nihil tibi proderit, imò plurimum oberit inter tormenta, quòd hic possederis ea bona. Sed ecce, omnipotens Deus iniquitates iudicans,
prio

priores illos iam ad iudicium vocauit, te adhuc ad pœnitentiam expectat, & vt conuertaris, te adhuc sustinet ac tolerat: in illos iam iudicium suum exercuit, sed ne cum illis animam tuam perdat, patientiæ suæ longanimitatem tibi prorogauit.

Tu tamen semper in peccato mortali manes, imò peccatum tuum quotidie magis magisque adauges. Nam quotiescunque apud te cogitas, quòd inuito domino alienum occupas, & adhuc occupare & non reddere proponis, toties nouum peccatum mortale committis. Nunc apud te diligenter considera, quot ratione hac commisisti peccata. Sæpius ex quo alienum apud te detines, de peccatis quidem tuis confessus es: Sed nulla confessio peccata tua deleuit, sed ea magis magisque cumu- lauit. Augustinus: Si res aliena propter quam peccatum est, reddi possit, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur: si autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Dum molestum quempiam habes creditorem, suam ei festinas refundere pecuniam: das ei quod habes, & ab aliis mutuas, si sat non habes: times ne si eum differas vlt- erius, ipse tibi pergat esse molestus, & te in carcerem detrudendum curet, aut te apud ho- mines diffamet, pœnam temporalem metuens continuò satisfacis, & animæ pœnam perpe- tuam paruifaciens satisfacere negligis? O mi- ser & præposteri iudicii homuncio! times sæcu- li errores, & non times inferni dolores?

Aggrauatio
Peccati ra-
tione diu-
turnæ de-
tentionis.

Confessio
fit de alie-
nis bonis
malè partis,
& non fit
restitutio,
ergo male
vt hic
Augustini
sententia.

Creditor
molestus.

Ita-

Restituens
alienum,
se à diabolo
eripit.

Hæredita-
tem cæle-
stem recu-
perat.

Itaque, frater charissime, bona peritura abs-
te abiice, & alienum, quod iniuste detines, vero
Domino redde, proximo sua restitue, vt Deo
restituaris: redde, vt reddaris: ne tandem &
bona temporalia perdas: & animæ tuæ æter-
nam damnationem inuenias. Nunquam per-
uenies ad cælestem beatitudinem, nisi restituas
vsque ad nouissimum quadrantem. Regnum
cælorum tibi à Domino promissum prius non
habebis, quam proximo tuo quod suum est re-
stitueris: per hoc peruenies ad propria, si in-
tegrè reddideris aliena.

Seneca de
fama.
Male au-
tem de te
opinantur
homines,
sed mali.
Moueret, si
de me Ma-
rius, si Cato,
si Lælius sa-
piens, si al-
ter Cato, si
Scipiones
duo ista
loqueren-
tur. Moue-
ret, si hoc iu-
dicio face-
rent, quod
nunc mor-
bo faciunt.
Conscia
mens recti
vulgi men-
dacia ridet.
Displicuisse
bonis non
est infamia
parua.

QVOD IS APVD HOMINES
TIMERE NON DEBET CONFV-
SIONEM, QVI APVD DEVM
VULT INVENIRE
GRATIAM.

CAP. II.

AT dixeris, Si in integrum restituerò, &
aliis plenè satisfecero, pauperior fa-
ctus, non potero pristinos sumptus fet-
re & tolerare, nec tantam vt prius clientelam
alere: vnde aliis diues vt prius non apparebo:
quod si fieret, qualis de me in populo sermo
esset? omnibus certè essem ridiculus. R. Ma-
lè de te loquentur homines, frater charissime,
sed mali tantum: qui plerunque eos in sub-
fannatione habent, quos imitari deberent, &
qui virtutem, quam non sectantur, vituperant,
vitia verò, quæ amplectuntur, collaudant, si id
recto iudicio facerent, & non potiùs animi vi-
tio,

tio, recte deberes moueri. Vera illa laus est, non ab illaudatis, sed à viris laudatis collaudari.

Displeuisse
malis su-
spicione
caret.

Verùm obstinationi tuæ concedamus, quòd etiam bonis viris futurus sis ridiculus: Ne sic quidem debes hominum fabulis & irrisionibus deterreri, & à iustitia auocari; non enim de gehennæ ignibus hominum fabulæ te liberare poterunt, sed tantùm Dei timor atque iustitia te inde liberabunt. Seu lauderis, seu vitupereris, ad mentem semper recurre. Si in ea non inuenis bonum, de quo laudaris, miserandus es magis quàm mirandus: si in ea non inuenitur malum, de quo vituperaris, in Domino tibi est gaudendum, & de aliorum subsannatione parum curandum. Quid enim, si homines laudent, & conscientia accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia te liberum demonstrat? Gloria nostra (inquit Paulus) hæc est, testimonium conscientia nostræ. Item Iob, Ecce in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. Iudiciis hominum cur moueris, qui stare supra te Deum iudicem noueris? si tibi est testis in cælo, testis in corde, stultos foris loqui quod volunt, dimitte.

Conscientia
mille testes,
Ambrosius.
Tantus
splendor
honestatis
est, ut vitam
beatam
efficiat tran-
quillitas
conscientia
& securitas
innocentia,
Gloria no-
stra est hæc,
conscientia
bona.

2. Cor. 1.

Dum coram hominibus gloriam quæris, placere ei, qui te de cælo conspicit, negligis: si hominibus vis placere, Christi seruus non potes esse. Quid vilius? quid esse potest abiectius, quàm apud homines seruare gloriam & honorem, & ante supremi Iudicis oculos non timere confusionem & ignominiam? Plus seruire vis hominum oculo, quàm Deo: plus ti-

Vana apud
homines
gloria.
Plus amat
peccator
vanam ho-
minum glo-

D

mes

riam, quam
perpetuam
Dei laudem.
Sepul-
chrum de-
albatum
volunt qui-
dam videri;
Foris serui
Dei, cum in-
tus sint ser-
ui diaboli.

Chrysoft.
Quicumque
desiderat
primatum
caelestem, se-
sequatur
humilita-
tem terre-
strem; non
enim qui
maior, sed
qui iustior,
ille maior.

Vana apud
homines
gloria quam
labilis est.

Adulari
pesimum,
Hieronym.
in epist.
Non est di-
gnum, vt in-
de exigas
honorem,
vnde refu-
gis laborem.

mes humanam verecundiam, quam Dei offen-
sam: plus amas laudem extrinsecam, quam
intrinsicam mentis pacem & conscientiae pu-
ritatem. Apud homines vis videri nitidus,
cum apud te sis foetidus: foris vis videri di-
ues, cum intus sis pauper: foris plenus, in-
tus vacuus: foris vestitus, intus nudus: foris
comptus, intus sordidus: foris dominus, intus
seruus: foris seruus Dei, intus seruus diaboli: foris
homo, intus brutum: foris sanctus, intus exe-
crabilis & Deo exosus. Si gloriam concupisceres
in caelis, opprobrium non timeres in terris: v-
nusquisque vbi quaerit gloriam, ibi timet con-
fusionem. Quid tibi proderit, si te continuis
laudibus totus mundus extollat: cum malam
conscientiam non sanet laudantis praekonium,
nec bonam vulneret conuiciantis opprobrium?
Quid tibi post mortem proderit mundana glo-
ria, si in inferno, vbi eris, ignominiose torque-
beris, & in mundo, vbi non eris, laudibus ex-
tolleris?

Stultum tibi est tui pretium de hominum
opinionum opinione metiri: quibus in manu est
simul atque ipsis placuerit, hoc ipsum honoris
quod largiuntur, rursus auferre, ac te modò
honestatum dehonestare, quoniam in eorum
labiis gloriam tuam posuisti, modò magnus
eris, modò paruus, modò nullus: secundum
quòd adulantum linguis placuerit, te vel vi-
tuperare, vel laudare, gloria fugit eam sequen-
tem, & sequitur eam fugientem. Vnicus ho-
nor, & homini Christiano expetendus, est, non
ab hominibus, sed à Deo collaudari. Si hu-
ma-

ma-

Carnis vilis. citia plenum? quamlibet pretiosis vestibus induatur caro, quid aliud est quam caro? id est, quam sperma foetidum, quam saccus stercoreum, quam esca vermium? caro resoluitur in putredinem, putredo in vermem, vermis in puluerem. Quid foetidius humano cadauere? quid terribilius mortuo homine? cuius erat in vita gratissimus amplexus, fit in morte grauisimus aspectus. Lutum es ex ipsa origine, fauilla ex vitae breuitate, & cinis ex mortis conditione: sicut ignis stupam velociter redigit in fauillam, sic mors te cum tua gloria citò rediget in cinerem.

Corporis humani vilitas & nuditas. Vestes erubescendam tegunt nuditatem. O si attentè perpenderes, quid secundum corpus tuum es, de pretiositate vestium statim erubesceres: & vestimenta haberes non ad decorem visionis, nec ad mollitiem aut delectationem carnis, sed ad tegumentum nuditatis. Nam sicut soli pro veste sufficit splendor sui luminis, & rosæ, ornatus sui candoris: ita & ante peccatum homo non indigebat vestimento, sed ei sufficiebat propria pulchritudo. Per peccatum verò deuenit in turpitudinem, & nuditatis suæ erubescantiam: vnde vestimento opus habuit, vt ea tegeret, non vt inde superbi- ret. Non habes igitur in vestimentis tuis materiam gloriandi, sed potius occasionem erubescendi: sicut nec cedit ad gloriam loripedis, quòd pedem habeat ligneum, qui ei tantum est ad infirmitatis suæ supplementum. Qui superbis ex pretiositate vestimentorum, es velut ægrotus superbiens ex varietate medicamentorum. Cum saccus boni frumenti, competi-

peten-

petenter ligatus sit fune vnus oboli: & ad ligandum vasa vini pretiosi, sufficient lignei circuli: non modica stultitia est ad ligandum ventris tui vas immunditiis plenum, aureum aut argenteum appetere cingulum. Exterioris hominis ornamenta quantò plus appetuntur, tantò sunt interioris hominis maiora detrimenta: vicissim quantò magis contemnuntur, tantò sunt interioris hominis maiora ornamenta. Qui superba vestimenta requiris, cogitationes humiles habere nequis.

Si pretiosarum vestium luxus culpa non esset, nequaquam Dominus de vestis asperitate præcursorem suum laudasset: nequaquam tam expresse exprimeret, quod diues, qui apud inferos torquebatur, purpura & bysso induebatur: nequaquam Paulus Apostolus per epistolam scēmas à pretiosarum vestium appetitu prohiberet, dicens: Non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. Perpende igitur, quanta culpa sit te virum hoc appetere, à quo curauit pastor ecclesiæ etiam scēmas prohibere. Non enim Dominus honestatem corporis, sed pulchritudinem requirit mentis.

Lucæ 7.

Lucæ 16.

1. Tim. 2.

Augustinus.
Non affectis placere vestibus, sed moribus,

Pretiosas istas vestes, velis nolis, in morte relinques, nudus egressus es de vtero tuæ matris, nudus etiam illuc reuerteris: solus transibis in illo tramite, sola opera seu bona seu mala sequentur te: vbi tunc erunt vestes tuæ pretiosæ? vbi affectarum turbæ? vbi famulorum frequentia? aderitne eorum aliquis, qui

Famulorum frequentia in morte relinquitur.

Mors æquo
pede omni-
um fores
palliat,
et sceptris
ligonibus
æquat.

Matth. 20.

Gratia Dei
hominum
rumoribus
præferenda.

te eripiat de manu Dei viuentis? qui te è la-
queo venantium eximat, & qui te saluum fa-
ciat? Quid tunc ex eorum dominio lucraberis?
an quia hic multorum Dominus extiteris, illic
à Rege regum, & Domino dominantium quid
plus habebis? Deus qui nullam personam ac-
ceptat, omnia opera æqua lance examinat: re-
gem non præponit pauperi, nec pauperem
postponit regi: quinimo secundum vniuscui-
usque opera sua, vnicuique merces est con-
stituta: illic fiunt nouissimi primi, & primi no-
uissimi.

Itaque, frater charissime, Deum time, &
homines non timebis: nec committas, vt dum
hominum vis captare fauorem, Dei incurras
offensam: vt dum hominum vis placere ocu-
lis, apud Deum & teipsum sis execrabilis. Non
te à restitutione facienda vanus hominum ru-
mor arceat, Dei timor omnem humanam ve-
recundiam à te abigat. Longè præstat homi-
nibus displicere, vt Deo placeas: quàm homi-
nibus placere, vt Deo displiceas.

QVOD DEI GRATIA TEMPO-
RALIBVS BONIS EST
PRÆFERENDA.

CAP. III.

Raptores
sæpius sunt
egeni.

AT dixeris: Si in integrum restituero, tan-
dem pauper & mendicus fieri pertime-
sco. R. Imò audeo dicere, frater cha-
rissime, quòd, iuxta illud Prouerb. 24. Qui
dat pauperi, non indigebit: qui despicit depre-
can-

cantem sustinebit inopiam. Si ipse sustinebit pauperiem, qui despicit deprecantem pauperem: tantò magis ipse pauperiem sustinebis, qui indigenti pauperi sua detrahis. Male enim disperit, quod est malè partum: nec vlli cui etiam rapina fœliciter cessit, gaudium duravit in postremum. Alii diuidunt propria, & ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Qui calumniatur pauperem, vt augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori & egebit. Nam plerunque, dum quis multa acquisiuit, in gulam & luxuriam totus diffluit, & malè acquisita peiùs expendit: quæ longo tempore congregauit auaritia, modico tempore consumunt gula & luxuria: aut etiam aliqua aduersitas sæpe interuenit, quæ longi temporis labores in momento eripit.

Malè partum peius dilabitur.

Prouerb. II.

Prouerb. 22.

Si iactaueris cogitatum tuum in Domino, ipse te enutriet: & si dignè ei inseruieris, omnia necessaria adiiciet, & sperantem in se non derelinquet. Qui sic fecit hominem, vt egeat alimento, non patietur eum perire necessaria subtrahendo. Cùm enim Dei bonitas passerulos benignè & pascat & vestiât, putas quòd hominem pium eique fidentem destituat? nonne qui homini maxima & cœlestia promittit, minima & terrena ei præstabit? qui tibi dedit longè his maiora, tibi etiam dabit minora. Necessitati pauca sufficiunt, vita breuis est: quid tanto tibi opus est viatico ad breuem hanc peregrinationem tuam conficiendam? longa tua desideria increpat breuis via: incassum multa portantur, dum propè est, quòd pergitur: vi-

Spera in Domino, & ipse te enutriet.

Seneca.
Si ad naturam viues, nunquam eris pauper, si ad opiniones, nunquam eris diues:

Exiguum
natura de-
siderat, opi-
nia immen-
sum.

Diuitiæ ve-
ræ sunt vir-
tutes.

Math. 29.

Christianus
terrena de-
bet vilipen-
dere.

Boni qui
vult habere,
bonus stu-
deat esse.

tæ tuæ cursum considera, & cognosces tibi
sufficere pauca.

Verum esto, frater charissime, vt si alie-
num restitueris, pauper & mendicus futurus sis.
Si vt Deum lucreris, omnia temporalia ami-
seris, an pauper & inanis remanebis? maiora
iis Deus tibi dabit, quia seipsum, qui & ista
creauit. Nunquid fidem? nunquid pietatem?
nunquid interioris hominis bona amittes, qui-
bus ante Deum anima efficitur diues? imò co-
ram Deo in bonis operibus diues efficieris, &
centuplum accipies, & vitam æternam possi-
debis. Abundantes bonis temporalibus, ple-
rumque carere solent spiritualibus, aut certè
minùs cæteris abundare. Verus Christianus in
comparatione bonorum spiritualium, quæ spe-
rat, omne aurum sicut arenam deputat: ei
Christus vnicum est gaudium, qui in cælis fu-
turus est præmium. Ambient terrena genti-
les, quibus cælestia non debentur, concupiscant
præsentia, qui non credunt futura: bona pe-
ritura possideant, vt cum iis in æternum pere-
ant. Esse quidem sine delectatione anima
non potest, aut enim cælestibus delectatur, aut
terrenis: quântò acriori studio ad terrena ex-
ardescit, tantò maiori tempore ad cælestia fri-
gescit: neque enim oculus simul & cælum &
terram potest conspicere.

Sed quid prodest plena arca, si inanis est
conscientia? bona vis habere, & bonus non
vis esse? bonos vis habere cibos, vestes, seruos,
denique bona omnia, & solam vitam malam?

Vi-

Vitam tuam illis præpone, illa omnia tibi chara sunt & pulchra, tu solus tibi es vilis & fœtidus. Si esse vis Dominus tot bonorum, fac ut ea te quoque bonum habeant dominum. Sed bonus esse non potes, nisi ea restituas, quæ iniuste detines: melior est bona vita, quàm possidere bona multa. Bona temporalia in tantum bona sunt, in quantum ad vsum virtutis proficiunt: si verò iste modus excedatur, ut virtutis vsum impediatur, iam non inter bona, sed computanda sunt inter mala. An enim bona aliena quæ iniuste detines, tibi bona putabis, propter quæ malus es? ea ne tibi bona putabis, quæ æternis te subiiciunt malis? Quæcunque huius mundi bona sunt, cuius sunt dona nisi Conditoris? sed placere tibi non debet donum Dei, quod per delectationem sui separat te ab amore Dei. Ne data danti præferas: & dum bona percipis etiam malus, unde crescere in eius amore & timore debueras, inde ab illis longius abeas, & vilissimam creaturam plus diligas quam Creatorem: cui debes totum quod es, & totum quod habes: qui & fecit te, & bene fecit tibi: qui quæ tibi dedit, auferre tibi potest cum voluerit: qui corpus & animam in gehennam potest detrudere, & bona tua temporalia aliis erogare. Tu verò pecuniam pro Deo tuo colis, qui eam plusquam Deum diligis: nisi pecuniam plusquam Deum diligeres, pro ea Dei gratiam & amorem perdere nolles. Avaritiæ tuæ plus obedis, quàm Deo, in quo pecuniam habere videris pro Deo tuo; vnum obolum plus diligis, quam Deum:

D 5

quia

Deus super
omnia dili-
gendus.

Pecuniam
pro Deo
colere.

quia pro lucro vnus oboli transgredieris præcepta Dei. Prohibet Dominus, ne fureris, & hoc non facis. Iubet auaritia, vt fureris, & hoc potius facis. Iubet Deus, vt vestias nudum, & id omittis: iubet auaritia, vt rapias alienum, & hoc potius exequeris,

Quo plus
sunt potæ,
plus sitiun-
tur aquæ.

Diuitiarum
custodia
angit.

Diuitias aliter non habes, quam quis compeditus habet compedes quibus plus videtur seruire, quàm eas habere. Non parum enim apud te angeris, dum tua concupiscenti fatigatione perpendis: quo modo concupita dolo rapias, aut alia blandimentis, alia terroribus auferas, quibus vigiliis & laboribus alia tibi acquiras: quantò ampliùs acquiris, tantò ampliùs quæris. Nam si ligna addideris igni, vnde videtur ad momentum flamma comprimì, inde paulopòst cernitur magis dilatari: sic nec auaritia tua lucro extinguitur, sed inflammatur: & dum quo iure quaque iniuria multa congefferis, & satiatus desiderium tuum expleueris, qui priùs ex abundantia requiem sperabas, postea ad adeptorum custodiam grauiùs laboras: nec ea minori custodis timore, quàm eadem acquisiisti labore. Insi diatores metuis, & quod aliis fecisti, ab aliis pati pertimescis. Si vides te ipso potentiorem, violentum formidas esse prædonem: si concupiscis pauperem, suspicaris furem: & qui in aduersis sperabas prospera, iam in prosperis formidas aduersa: sicque huc & illuc quasi quibusdam fluctibus volueris, & varia rerum vicissitudine apud te vexaris.

Tu Christianus, pauperis Christi discipulus, & ad cælestes Paradisi diuitias vocatus, bona hæc temporalia (quæ miseram animam tuam plus anxietate torquent, quàm vsu suo refrigerant) tanquàm magnum quid admiraris, & in his fœlicitatem tuam constituis? & in terra, in qua peregrini more, pro diebus nouissimis habitas, totum cor tuum totàmque affectionem tuam collocas? Dum transitoria appetis, dum æterna vel non intelligis, vel intellecta contemnis: tam profundè in bonis terrenis iaces, vt nil nisi terrena cogites: teipsum ad quæ proiectus es, deseris, & vice patriæ diligis exilium, quod pateris: & in cæcitate quam toleras, quasi in claritate luminis exultas: peregrinationis tuæ subsidia, in peruentiois conuertis obstacula: & nocturno lunæ lumine delectatus, claritatem diurni solis videre refugis; & vitæ transeuntis fauorem in mortis perpetuæ vertis occasionem.

Temporalia
obsunt, quò
minus in
cælum per-
ueniamus.

Nónne viator ille stultus est, qui in itinere amœna prata conspiciens, obliuiscitur ire quò tendebat? Si haberes ius dominandi super breui aliqua terra, quamdiu eam equo velocissimo pertransires, an ius perpetuò regnandi in magna aliqua patria pro illo transitorio dominatu perdere velles? sed quid aliud est præsentis vitæ tempus, quàm continuus ad mortem cursus: in quo nemo vel paululum stare, vel tardiùs permittitur ire? quid est ipsum viuere, nisi incessanter ad mortem currere? quantò ampliùs viuis, tantò ampliùs ad mortem accedis: quantum transit de
tua

Vita nostra
cursus est
ad mortem.

Episto-
mum dolii,
vinum
transfun-
dens.

Senece. 24.
epist.
Quotidie
morimur,
quotidie
enim demi-
tur aliqua
pars vitæ,
& tunc
quoque cum
crefcimus,
vita de-
crefcit.

tua vita, tantum appropinquat mors tua. Sic
ut enim dolii fronte vinum incessanter effun-
dente, dolium magis magisque euacuatur, nec
tamen ante vltimum stillicidium, vacuum dici-
tur: sic per quædam temporum stillicidia, minu-
tim exhauritur tua vita: nec tamen ante vlti-
mum vitæ momentum, corpus tuum dicitur
mortuum: in media vita iam es in morte, &
seu vigiles, seu dormias, moreris assidue. Quo-
tidie moreris, quotidie commutaris, & tamen
æternum te esse credis? Facile omnia conte-
mnit, qui se aliquando moriturum cernit: si
bona hæc peritura crederes, ad animæ tuæ sa-
lutem ea redderes. In morte dolens videbis,
quam vile & nihilum fuerit quod amaueris.

Itaque, frater charissime, Dei gratiam bo-
nis temporalibus præpone: illam vt lucreris,
hæc amitte. Redde quod debes: redde, quæ
sunt proximi, proximo; & quæ sunt Dei, Deo:
quæ huius mundi sunt, sic tene, vt ab iis non
tenearis: sic terrena posside, vt ab iis non
possidearis: sic transi per bona temporalia, vt
non amittas æterna: sint tibi temporalia in
vsu, æterna in desiderio: illa amittere potes
inuitus, hæc nunquam amittes, nisi voluntarius:
fit tibi mundus pro peregrinatione, cælum pro
quiete patriæ.

QVOD DEO NON PLACET
ELEMOSYNA, DE RAPINIS
A RAPTORE EX-
HIBITA.

CAP. IV.

AT forsan dixeris, Fateor quidem, quòd iniuste aliena detineo, tamen de iis multas eleemosynas facio: detentis in carcere mitto, nudos vestio, & peregrinos suscipio. R. Nil proficis, frater charissime, si alterum inde reficis, unde alteri iniuriam facis: dare te putas, & nihil tuum das. Tolle-re noli, & dedisti. An in hoc te iustificari existimas, si de substantia pauperum exiguam eleemosynam facias: & de eo, quod à pluri-bus abstuleris, vni quidquam minimum largia-ris? Cibatur vnus, unde plures esuriunt: & de multorum spoliis vix pauci teguntur. Ille cui dedisti, gaudet, ille cui abstulisti, luget: ille pro te orat, hic verò à Domino contra te vin-dictam clamat: vtrum istorum exauditurus est Dominus? Timendum tibi est, ne maledicen-tem exaudiat: sicut ipsemet testatur Dominus. Iudex (inquit) quidam erat in quadam ciuita-te, qui Dominum non timebat, & homines non verebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum dicens, vin-dica me de aduersario meo, & nolebat per multum tempus: post hoc autem dixit intra se, Et si Deum non timeo, nec hominem ve-reor, tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam. Et subiungit Dominus: Au-dite,

Ambrosius.
Hoc est oc-cidere ho-minem, vi-tæ suæ ei subsidia de-negare, ca-ue, ne inter loculos tuos inclu-das salutem inopum, & tanquam in tumulis se-pelias vitam pauperum. Idem in of-ficiis.
Beatus pla-ne, de cu-ius domo nunquam vacuo sinu pauper exi-uit.

Eleemosyna de rapto nil iuuat.
Impreca-tiones pau-perum spo-liatorum.

Lucæ 18.

dite, quid rex iniquitatis iudicat, Deus autem non faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte & patientiam habebit in illis? dico autem vobis, quia citò faciet vindictam illorum.

Eleemofynam de rapto Dominus respuit.

Isaia 61.

Ecclesi. 34.

Vides, quòd talem Deus non quærit eleemosynam, nec vult vni de alterius crudelitate præstari pietatem; nec vult aliquid violentè auferri alicui, quod misericorditer exhibeat alteri: eleemosyna illa à Deo non suscipitur, quæ ex illicitis & iniustitia congeritur, sed ea tantùm quæ de rebus à iusto possessore datis, aut iustè acquisitis impenditur. Hinc est, quod sacrificia de rapina & scelere oblata per Prophetam Dominus reprobat, dicens: Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocaustum. Quod & per Salomonem insinuat, dicens: Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Hoc sacrificium quanta ira Deus videat, ostenditur: quod dolori patris super morte filii comparatur: quid autem esse potest intolerabilius, quàm ante oculos patris occisus filius? Tu verò qui violentè exquiris, quod misericorditer Deo largiaris: quanta Deo tribuis, pensas, & quanta rapis, considerare dissimulas: & quasi mercedem tuam numeras, culpam verò tuam perpendere recusas. Tua, imò aliena das Deo, te verò diabolo. Vanalem Dei iustitiam æstimas, si dum pro rapina tua Deo nummos tribuis, te impune rapere posse arbitraris, imò & Deum peccati tui facere conaris socium, vt cum
liber

libenter acceperit oblatam sibi eleemosynam ex peccato, ipse consentiat in peccato tuo. Aliud esse scias pro peccatis misericordiam facere, aliud pro facienda misericordia peccare: si misericordia nuncupari potest, quæ per interiectam nequitiam rapinæ, bona confundit misericordiæ.

His amplius quanquam aliena non rapuis-
ses, tibi ne licere putares ea inutiliter seruare, quæ multis possent prodesse: quorum à celesti patre familias non Dominus, sed dispensator es constitutus? dum necessaria indigentibus ministras, sua illis reddis, non tua largiris: iustitiæ debitum potiùs soluis, quàm misericordiæ opus exequaris. Alioqui tot penè quotidie perimeres, quot morientum pauperum subsidia retineres. Tu verò dum Domino Deo tuo tibi omnia danti aliquid minimum in suis pauperibus reddis, proximo à te oppresso de sua iniuria abunde satisfactum arbitraris? Non sunt alicui inferenda mala iniustitiæ, vt aliis exhibeas opera misericordiæ. Quanquam pauperibus multa erogaueris, tamen furti priùs absolutus non eris, quam proximo tuo suum reddideris.

Quòd si verus Dominus aut mortuus est, aut ignotus: eiusque hæredes ignorantur, & adhibita diligentia non inueniuntur: tunc temporis sua ei restituere debes in bonis spiritualibus, quando id facere nequis in temporalibus: & in eius nomine, Christo (cuius est terra & plenitudo eius) in suis pauperibus id debes erogare: quibus quicquid feceris, Deus acceptat quasi

Eleemosyna de iultè possessis eroganda.

Hieronymi in epist. Pars sacri legii est rem pauperum dare non pauperibus; laudent re esurientium viscera, non ructantium opulenta conuiuia.

Restitutio- nis faciendæ modus.

Psalm. 23

Inuenti re-
stitutio,

Augustin.

quasi ei feceris. Sed ne rem quidem inuen-
tam, retinere debes tanquam tuam: duntaxat
si probabiliter credis, quòd Dominus eius eam
non habeat pro derelicta, id est, si testalis sit, vt
vel per se, vel per alios, eam Dominus eius digne-
tur quærere. Augustinus, Quod inuenisti, &
non reddidisti, rapuisti: qui alienum negat, si
posset, & tolleret: Deus cor interrogat, non
manum.

Itaque, frater charissime, ne posthac te in
hoc iustificari existimes, si ex rapinis tuis quic-
quam pauperibus eroges? si vni violenter au-
feras, quod alteri misericorditer exhibeas. Ho-
stia impiorum sunt abominabiles, quæ offe-
runtur ex scelere: illam eleemosynam Deus
comprobat, quam quis de bonis suis iustè ac-
quisitis erogat.

SECUNDÆ PARTIS CONCLUSIO.

Furtum
peccatum
est pericu-
losissimum.

Alienum est
restituen-
dum.

OR hæc & multa alia, quæ in hanc senti-
entiam dici poterant, planè vides, fra-
ter charissime, inter omnia peccata
nullum esse periculosius, quam alienum reti-
nere: quòd de aliis peccatis citò quis pœni-
tere possit, sicut de homicidio cessante ira, de
fornicatione cessante carnis concupiscentia, &
sic de aliis: in hoc verò peccato non sic. Non
enim sufficit conteri, & Sacerdoti confiteri, sed
vt dimittatur peccatum, oportet restitui abla-
tum, quod difficulter fit, & non sine magna
animi molestia. Sed quia Deum diligere de-
bes

bes super omnia, & plusquam teipsum: quæ nocitura tenes, quamuis sint chara, relinque. Relinque alienum, quod non potes retinere, ut consequaris cælum, quod non possis amittere: relinque modicum, ut accipias centuplum: relinque rem perituram, ut adipiscaris æternam. Temporalia aut relinques moriendo, aut te relinquent pereundo: agendum ergo tibi est, ut dum restituas res perituras, non perentem mercedem tibi acquiras.

Noli id differre vsque in mortis articulum, nescis enim, an tunc de rebus tuis disponendi habebis spatium: nescis etiam, an qui nunc restituere potes, & non restituis, tunc voles restituere, & id non poteris, quia forsan morbus te omni pecunia exhauferit, & te multis nominibus debitorem reliquerit. Quod si etiam tunc restitueres, non tamen tantum meriti apud Deum haberes, quàm si nunc viuus & valens id faceres. Nam quam habeas apud Deum restitutionis mercedem, si ea tum demum restituis, quando amplius retinere nequis? si iis satiatus alii ea inceperis impendere, quando in voluptatibus tuis ea desueris expendere? quando ea relinquent te, non tu ea relinques? qui si semper vixisses, semper ea detinuisses? Melius tamen est tardè restituere, quàm nunquam: & licet apud Deum non sit tanti meriti serotina illa restitutio, quàm si facta esset in tempore opportuno, eam tamen Deus libenter accipit, nec eam irremuneratam relinquit.

Restitutio
in mortem
non differenda.

Melius est
tardè restituere, quàm
nunquam.

E

Ita-

66 INSTITVT. AD POENITENTIAM.

Augustin.
Si potes
dare, da:
Si non po-
tes, affabi-
lem te fac.
Coronat
Deus intus
bonitatem,
vbi non in-
uenit facul-
tatem.
Nemo di-
cat, non ha-
beo: chari-
tas de fac-
culo non
erogatur.
Damna sunt
refarcienda.
Pauper re-
stituere ne-
quiens.

Itaque nihil obstat, quò minus proximo sua nunc integrè restituas, tametsi ad id neces- se sit, vt omnia tua vendas. Iamdudum si vo- luisses, forsitan restituere valuisses, & nunc ob id pauperior non esses: quia successu tempo- ris ea abliguristi, & tua aliorumque bona ex- pendisti. Nunc dum sanus es, & habes, vnde restituas, alteri sua restituere ne differas: si in aliud tempus distuleris, forsitan soluendo non eris, quia non solùm debet reddi, quod iniuste ablatum est: sed etiam omnia damna, quae proximus passus est ex bonorum suorum caren- tia. Quòd si nunc non patitur paupertas, vt alienum integrè restituas: saltem nunc restitue, quod potes: & adsit tibi firma voluntas, reli- quum restituendi, dum aderit facultas. Si ve- rò pauper es, & aliis multa debes, ne sic qui- dem desperes. Deus enim, qui vult omnes sal- uos fieri, te ad impossibile noluit obligari: tan- tùm tibi doleat, quòd tamdiu aliena detinuisti, & habe propositum proximo, dum poteris, sa- tisfaciendi: & tuum hunc restituendi affectum reputabit in restitutionis effectum I E S V S CHRISTVS Dominus & Deus noster. Amen.

SECUNDÆ PARTIS FINIS.

IN